

УДК 271(477.83) «1781»

**РЕФОРМАЦІЙНИЙ ДЕКРЕТ ПРОТОІГУМЕНА ІНОКЕНТІЯ МАТКОВСЬКОГО (02.07.1781 р.)
ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ЧЕРНЕЦТВА УМАНСЬКОГО ВАСИЛІАНСЬКОГО МОНАСТІРЯ****Юрій Стецик**Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, м. Дрогобич, вул. Зарічна, 20
e-mail: stetsyk_u_o@ukr.net

Сьогодні, коли спостерігається активізація у розбудові монастирів, постає необхідність звернутися до відродження духовних практик. Адже первісна функція чернецтва спрямована на збереження та поширення християнських цінностей. Монастирська спільнота організувалася з метою протиставити свій спосіб життя, побудований на євангельських чеснотах, світському стилю поведінки. Зокрема, чернечі згромадження у ранньомодерний період ще продовжували відігравати роль індикаторів християнської духовності суспільства. І тільки в епоху Просвітництва Церква та монастирі поступово державною владою позбавляються впливу на світську культуру.

В історіографії досліджень Уманського монастиря докладно розглянуто інституційний розвиток обителі й освітню працю як один із провідних напрямів діяльності обителі [1]. Проте, поза увагою дослідників залишаються питання пов'язані із вивченням духовного життя чернецтва: організація духовних практик для аскетичного зростання та душпастирського і місійного служіння суспільству.

У даній статті ставимо собі за мету подати джерелознавчу характеристику реформаційного декрету протоігумена Інокентія Матковського від 02.07.1781 р. адресованого чернечій братії Уманського василіанського монастиря. У тексті статті подаємо україномовний переклад документу із коментарями окремих його положень.

До нашого часу збереглися копії протоколів візитацій василіанських монастирів Святопокровської провінції (1747-1767 рр.), однак серед них відсутні описи Уманського монастиря, фундація якого відноситься до 1765 р. [6]. Натомість вдалося віднайти й опрацювати «Книгу вхідної та вихідної документації Уманського василіанського монастиря 1765-1828 рр.» (рукопис) [8]. У цій книзі також відсутні копії протоколів візитацій, натомість зустрічаємо фрагментарні записи про час та учасників делегованої протоігуменом комісії візитаторів. Остання надіялася уповноваженням провес-

ти ревізійне обстеження монастирського майна, доходів, з'ясувати стан храму, житлових і господарських приміщень, діяльність насельників обителі. На підставі докладного огляду монастиря комісія уклала протокол візитації, який подавала для ознайомлення протоігумену провінції. Останній спільно із Провінційною Управою (протоконсульторами, секретарем, економом) приймали колегіальне рішення щодо усунення виявлених недоліків у житті чернечої спільноти. Прийнятий документ укладався у формі реформаційного декрету та за підписом протоігумена був адресований конкретній монастирській спільноті. Із прибуттям листа-декрету до монастирської канцелярії, із відома настоятеля, місцевий писар занотовував його до спеціальної книги вхідної документації та із його змістом ознайомлював насельників монастиря, які були зобов'язані, дотримуючись обітниць послуху, виконувати розпорядження протоігумена [6, с. 12].

Зокрема, у згаданій рукописній книзі зберігся запис від 30.06.1781 р. про проведення візитаційних оглядин Уманського монастиря протоігуменом Святопокровської провінції та Канівським архімандритом Інокентієм Матковським¹ і секретарем Провінційної Управи

¹ **Матковський Інокентій** (світське ім'я – Іван) син Георгія та Маріанни. Народився 29.08.1722 р. у Жидачівському повіті Руського воєводства. Закінчив клас філософії у Луцьку. Вступив до чернецтва 01.08.1745 р. у Почаєві. Після року аскетичних випробувань у новіціаті склав чернечі обіти та став професом. По завершенні новіціату відправлений до Гощі для виконання обов'язків вчителя граматики та синтаксису, поетики та риторики. Звідтіля 15.07.1748 р. скерований на теологічні студії до папської колегії Поширення Віри у Римі, де написав докторат та у 1751 р. отримав ієрейські свячення. Призначений проповідником при Львівській ставропігійній церкві. Звідтіля 01.08.1752 р. скерований на посаду професора філософії Луцької монастирської школи. У липні 1753 р. відправлений до Риму, звідтіля знову повернувся на терени Святопокровської провінції до Луцького монастиря, де продовжував викладати філософію для ченців. По двох роках викладання скерований до Львівського монастиря Св. Юрія для викладання теології, а через три роки навчав спекулятивну теологію. На Берестейській генеральній капітулі у 1759 р. обраний консультором провінції та ігуменом Загорівського монастиря. По чотирьох роках урядування на Білостоцькій капітулі 1763 р. обраний протоконсультором провінції та призначений ректором школи Львівського

отцем Орестом Нахімовським². Нажаль протокол візитації не було внесено до згаданої книги та й нам не вдалося його віднайти серед відомого корпусу джерел. Натомість зберігся тільки заключний акт проведення візитації від 02.07.1781 р. до якого увійшли рекомендації щодо покращення організації монастирської спільноти [8]. Інформаційна репрезентативність джерела вбачається передусім у можливості дослідження внутрішнього укладу життя чернецтва: добового та тижневого літургійних циклів, обов'язків, поведінки під час трапези, дотримання клявзури, фінансових і будівельних питань.

Регламентація чернечого життя. Життя ченця у спільноті регламентувалося приписами щодо дотримання літургійного тижневого циклу. Новий тиждень у монастирі розпочинався із суботньої вечірні. Всі ченці, а також і студенти василіанського колегіуму, мали бути на вечірні. Разом прочитавши молитви починали повечірню на якій читався канон чи ординація до Богородиці чи Святого, празник якого припадав відповідно до Типікону на неділю. По завершенні повечір'я мали відбуватися медитації. Ці медитації передбачали прочитання уривку із Святого Писання або Життя Святих і впродовж чверті години відбувалося роздумування над почутим із обрахунком сумління.

монастиря Св. Юрія. Після двох років урядування 26.08.1765 р. скерований до монастиря у Піддубцях, де урядовав до 26.10.1767 р., а після цього переїхав до монастиря у Городищі. За урядування протоігумена та Овруцького архимандрита Йосафата Сідлецького делегований до комісії візитаторів монастирів провінції, яку створено за розпорядженням протоархимандрита Іпатія Білинського на підставі постанов Білостоцької консульти (28.08.1768 р.) для проведення генеральних візитацій та обраний вікарієм провінції, урядуючи на цій посаді до 1772 р. На генеральній Берестейській капітулі обраний генеральним консультором провінції. 1775 р. отримав привілей від польського короля Станіслава Августа на Канівську архимандрію. У цьому ж році Київський митрополит Феліціан Володкович уділив свячення на Канівського архимандрита. На Білостоцькій капітулі обраний протоігуменом Святопокровської провінції. Помер у 1784 р. [2, арк. 563].

² **Нахімовський Орест** (світське ім'я – Онуфрій) син Теодора та Галини. Народився у 1737 р. в Любліні. Закінчив клас поезиї. Вступив 08.07.1755 р. до чернецтва у Почаєві. Після року випробувань у новіціаті 14.07.1756 р. склав чернечі обіти професа. По складенні обітів відправлений до Гощі на студію з риторики. По завершенні двох років навчання поїхав до Лаврова на студію з філософії. По їх завершенні скерований до Риму на теологічні студії. Повернувшись із Риму викладав моральну теологію у Щеплотах (1 рік). Отримав ієрейські свячення. 01.07.1767 р. відправлений до Умані для викладання філософії, а після нападу козаків на монастир, переїхав до Любару, а далі до Замостя для викладання філософії. По завершенні викладів скерований до Львова на посаду професора теології. Після двох років переїхав до монастиря у Любліні, будучи ігуменом. Звідтіля вибув до Кам'янка на посаду ігумена. Через декілька років переїхав до Добромилія, де призначений магістром новиків. На Тороканській капітулі (1780 р.) обраний секретарем Польської провінції, а згодом декретом протоігумена Матковського призначений ігуменом Гощівського монастиря, до якого приєднано обитель у Городищі. Помер у 1784 р. у цьому ж монастирі [5, с. 153-154].

Медитації мали завершуватися поданням знаку від настоятеля про виконання гімну «Не маємо іншої допомоги». Рано у неділю всі мали скликатися дзвінком до співу у хорі та за поданим знаком від настоятеля розпочиналися ранішні медитації, де читалися два пункти та проводилося роздумування впродовж півгодини.

Після медитацій розпочиналося тижневе коло богослужінь («сєдьмичне»). «Полуношниця» (Північна) відправлялася повністю, відповідно до встановленого порядку. Утреня складалася із читання вголос псалтирів. Ці псалми читав отець-захристиянин або ж стежив за їх озвученням. Спільні канони мали промовлятися всіма вголос. Протоігумен рекомендував, що коли буде відправлятися богослужіння для студентів, то протягом визначеного часу отець-захристиян буде дзвоном скликати монахів на Часи, для відправлення яких до хору мали долучатися всі отці та брати, які не були залучені до педагогічної праці. По завершенні Часів ієромонах мав відправити Проскомидію. У той час студенти мали заходити до церкви для слухання Богослужіння, яке щойно мало починатися. У той час отці та брати професори можуть вийти до келій для підготовки до освітньої праці. Інші ж ченці, що не залучені до роботи у колегіумі, повинні були співати разом із підготовленими студентами Літургію не біля вівтаря, але на великих церковних хорах для уникнення відволікань отця, що відправляв Богослужіння. Цей припис мав виконуватися як у святкові, так і недільні дні, коли не працювала школа. Убогі студенти щоби не виганялися із монастирської кухні з соромом, бо іншого шпиталю для убогої молоді монастир не мав.

У будні дні для відправлення «Полуношниця» всі отці та брати мали приватно із вечора молитися, а медитації, утрени та решта богослужінь денного циклу відправляти у хорі як вище згадано. Однак Часи у будні дні самі отці та брати, які не залучені до праці у школі, повинні були відправляти щоденні Літургії із залученням до хору. А отці та брати професори, які зайняті шкільними справами, могли приватно відправляти Літургію. У неділі та свята як руські, так і польські, повинні відбуватися урочисті Богослужіння із загальним співом. Щоб один із священників із читаною Літургією затримався та виходив до подорожніх, що прибували. Графік щотижневих богослужінь мав укладатися щосуботи, розміщуватися на таблиці у захристії й оголошуватися для всіх отців і братів руською мовою. Саме руською

мовою мали відправлятися читанні та співані Літургії відповідно до Уставу Василіанського Чину.

У неділі та свята отці-місіонери мали виголювати проповіді, а за їх відсутності ці обов'язки виконували отці-проповідники. Ці ж бо отці-місіонери провівши місію, відповідно до фундації, якщо позволить час, здібності та можливості мали поширювати ці місії на інші місця (однак завжди повинні інформувати про це місцевого настоятеля та проводити за кошти тих, хто буде запрошувати на ці місії). Цим отцям не дозволено утримати своїх приватних коней і возів, а якщо таке траплялося, то потрібно негайно продати цих коней. Отці-місіонери мали бути уважними до своїх проповідей і місій без впливу жодних із сторони обов'язків та обтяжень. Ієромонахи не мали захоплюватися носінням годинників. Потрібно завчасно повідомляти настоятелю монастиря про місце проведення місій і про зміст їх проповідей. По завершенні місій потрібно повертатися до монастиря, а не мандрувати по містах.

Всі отці повинні були тільки раз у рік сповідатися або промовляти іспит сумління. Брати ж мали сповідатися кожної неділі та на урочисті свята. Студентська молодь, відповідно до встановленого звичаю, повинна сповідатися щомісяця при ретельному контролі отців-професорів. Сповідниками ченців призначалися монахи, які виконували обов'язки віцеканцлера, місіонера, капелана, префекта школи. Щодо сповідників світського люду, то ці кандидати повинні скласти екзамени та пройти апробацію у настоятеля або ж екс-консультора провінції, ректора, отців-професорів із філософії, риторики. Такими сповідниками в Уманському монастирі протоігумен призначив отців Іринарха Ковальського, Августина Подгурського³, Іполита Куницького⁴. Всі ці сповідники

мали дотримуватися іспиту сумління та стежити за конфесіоналами (сповідальницями) і тримали їх у належному стані, а тим більше не розказували на прохання ченців або світських осіб почуті прогрішення. Отці-сповідники ченців і світських осіб мали надавати без погорди та зволікання розрешення (випущення) від гріхів всім особам, що бажають скласти іспит сумління.

Коли приходила вістка про померлого ченця, що мешкав в одному із монастирів Святопокровської провінції, то необхідно слухати або відправити по 3 Богослужіння та прочитати по 3 канони за душу померлого. Протоігумен призначив парохами у Маньківці – о. Гімназія Сущинського⁵, а у Гереженівці – о. Іполита Куницького. Парохи мали дбати про дотримання своїх обов'язків і відправляти богослужіння у недільні та синодальні свята. У випадку порушення парохом встановлених приписів, потрібно було повідомити деканові, потім офіціалові, коли не зміниться, то відібрати від нього ключі від церкви та призначити ченця до адміністрування.

Всі отці та брати без відмови мали відбувати щорічні 8-денні реколекції у часі визначеним настоятелем монастиря. Для кращого знання та виконання положень Конституції Чину необхідно було вписувати прийняті на генеральних капітулах зміни до неї в актову книгу монастиря. Відповідні записи віднаходимо у книзі вхідної та вихідної документації Уманської монастирської канцелярії: виписка із актів Білостоцької капітули (03.01.1781 р.), нотатки постанов 10-ої Барської провінційної капітули (1782 р.) та інші [8, к. 51].

Дотримання клявзури. Для уникнення розхитування душевного спокою та людських осудів рекомендувалося дотримуватися клявзури (обмеження місць доступу для світських людей у монастирі). Відповідно жодна жінка

³ **Подгурський Августин** (світське ім'я – Андрій) син Івана та Анни. Народився 1730 р. у с. Лани Руського воєводства. Закінчив клас поетики. Вступив до чернецтва 16.09.1757 р. у Почаєві, де після аскетичних випробувань у новіціаті 17.09.1758 р. склав чернечі обіти та став професом. Після цього відправлений до Добрянського монастиря, де впродовж трьох років виконував обов'язки скарбника. Після цього переїхав до Львівського монастиря Св. Юрія, будучи прокуратором п'ять років. 1762 р. у Львові отримав ієрейські свячення із рук львівського владика Лева Шептицького. Після цього скерований до Калинівки, де впродовж семи років був прокуратором. Звідтіля відправлений до Уманського монастиря, будучи парохом у Маньківці, а згодом керував будівництвом монастиря в Умані. Помер у 1782 р. [4, арк. 127].

⁴ **Куницький Іполит** (світське ім'я – Іван) син Симеона та Анни. Народився 24.06.1740 р. у Немирові Белзького воєводства. Здобув філософську освіту. Вступив до чернецтва 16.08.1768 р. у Почаєві, де після року чернечих випробувань у новіціаті 16.08.1769 р. склав чернечі обіти професа. Після цього скерова-

ний до Віцина на студії з риторики. По їх завершенні переїхав на філософські студії до Замостя. У 1771 р. отримав піддияконівські, дияконівські та ієрейські свячення із рук холмського владика Максиміліана Рилла. По завершенні навчання відправлений до Гощі для продовження вивчення моральної теології. У 1773 р. переїхав до Умані, де провадив клас граматики в інфімі, а через шість місяців призначений професором класу граматики у старших класах і катехитом. 1774-1779 рр. – парох у Маньківці. Час та місце смерті не встановлені [2, арк. 533].

⁵ **Сущинський Гімнасій** (світське ім'я – Григорій) син Івана та Марії. Народився 1745 р. у Холмській землі. Вступив до чернецтва у 1769 р. 05.07.1770 р. у Почаєві склав чернечі обіти та став професом. Після цього скерований до Гранова, будучи послушником монастиря. Через один рік і три місяці відправлений до Шаргородського монастиря, виконуючи обов'язки економа. За два роки поїхав до Більчого, а далі відправлений до Львова для прислужування львівському владіці Левові Шептицькому. 1774 р. відправлений до Кам'янецького монастиря, будучи прокуратором. Час і місце смерті не встановлені [2, арк. 433].

не могла перебувати ані у коридорі, ані у келії монастиря. А якщо трапиться якась поважна особа, яка потребує духовної розмови, може зупинитися тимчасово у гостиннім будинку. А якщо би гостинний будинок був зайнятий іншими гостями, то у той час розмова має відбутися у келії настоятеля. Також до цієї келії настоятеля жінка на розмову має входити не через коридор чернечого помешкання, а окремим входом від пекарні через ганок. Окрім цього на кожному місці, де б не перебував монах чи на місіях, чи у гостях в інших місцевостях, повинен обережно розмовляти із жінками відповідно до Правил Чину. Протоігумен нагадував, щоб брат Макарій ночував у монастирі, а рано після медитацій щоб поспішав до роботи [8, к. 76].

Поведінка під час трапези. При споживанні їжі, відповідно до чернечого стану, необхідно було дбати не тільки про потреби тіла, але й душі. Зокрема під час обіду та вечері мала проводитися лекція по встановленому порядку: 1. Щоденне читання Життя Святих Отців або Святого Писання; 2. Щосереді та п'ятниці читати резолюцію казусів або коли резолюції не буде, то потрібно один випадок (казус, історію) із друкованої книжки, прочитавши про нього розмовляти впродовж цілого часу за столом, розмовляти спокійно аж поки цю тезу зрозуміють всі та запам'ятають; 3. Щосуботи читати один розділ із Правил Чину із довольною увагою та пам'яттю; 4. Щомісяця у першу неділю місяця потрібно читати той же самий декрет реформи; 5. Кожної чверті року по понеділках потрібно читати вхідні окружні листи, теперішні та наступні, які прибудуть.

Писані лекції потрібно читати для отців і братів, які незадіяні до шкільних справ, а також магістрат класів.

Щодо споживання напиктів, то це питання протоігумен залишав у компетенції місцевого настоятеля, який мав стежити за тверезим способом життя ченців.

Не можна було розмовляти про Чин із славою перед світськими людьми, хоч би отримав найменшу кривду від нього. А це для того щоби зовнішня милість і спокій примножувалися у суспільстві старанням кожного зокрема та всіх загалом. А якщо хтось наполегливо із причини «трунків» або з іншого мотиву поводить аморально, потрібно таку особу заспокоїти. Загалом за кожне п'янство потрібно у ченця забрати щонайменше пів золотого. Тож саме потрібно застосувати до всіх тих, котрі за відсутності контролю здатні завдати

шкоди для монастиря, щоби із того ж габітового, відповідно до оцінки шкоди, потрібно зняти, а світським із мита вилучити. Якщо би, боронь Боже, поганий чернець у цей спосіб не виправився, потрібно надати йому напоумнення відповідно до надісланих листів із прискіпливим поглядом щодо вживання «трунків» [8, к. 77].

Монастирські обов'язки. У реформаційному декреті протоігумен Інокентій Матковський визначив розподіл обов'язків серед насельників монастиря. Отець-Вице-Ректор повинен бути допомогою отцеві-настоятелю, завжди перебувати у хорі, конфесіоналі (сповідальниці), рефектарі (трапезній), також за відсутності настоятеля тимчасово буде виконувати весь внутрішній і зовнішній уряд.

Отець Августин Подгурський, будучи до цього часу Вице-Ректор і економом мав доглядати господарство якнайпильніше, дбати про монастирські фільварки, як також і про будівництво, спостерігаючи за приготуванням матеріалів потрібних для побудови одноповерхової резиденції у Маньківці.

Отець Лев Демкович⁶ призначений професор моральної теології у школі, писар історії, касир монастирської скарбниці та місцевого будівництва.

Отець Іраклій Белькевич⁷ став професором філософії, писарем монастирських актів і місцевих розпоряджень щодо різних випадків (казусів).

Отець Пантелеймон Малешкевич був професором риторики та поетики, основ геометрії, префект конгрегації та місцевих насельників.

Отці Інокентій Патинський⁸ та Єремія Но-

⁶ Демкович Лев народився у 1747 р. Вступив до чернецтва 1769 р. Склав чернечі обіти у 1770 р. Отримав ієрейські свячення у 1774 р. Тривалий час був парохом у Крехівському монастирі. 1810-1814 рр. – протоігумен Святопокровської провінції. Помер 1824 р. у Крехові [2, арк. 763].

⁷ Белькевич Іраклій (світське ім'я – Ілля) син Дмитра та Варвари. Народився 20.06.1745 р. Закінчив клас риторики у Ярославській школі. Вступив до чернецтва 15.08.1763 р. у Почаєві, де після року навчання у новіціаті (серпень 1764 р.) склав чернечі обіти професа. Після цього відправлений на студії з риторики до Гощі. По одному році навчання скерований до Загайців на філософські студії (2 роки). 29.06.1767 р. відправлений до Львова на теологічні студії. 15.10.1768 р. отримав дияконівські свячення, а за короткий термін й ієрейські свячення. По завершенні чотирьохрічного навчання призначений проповідником у Відинському монастирі. Потім проповідник у Золочові, Білостоці, місіонер у Шаргороді, професор синтаксису та ризник в Умані (1773-1774 рр.), Любарі, професор інфіми та синтаксису у Гощі (1775-1776 рр.). Із 1776 р. професор риторики у Білостоці. 1777-1779 рр. – професор теології у Лаврові. Час і місце смерті не встановлені [2, арк. 451].

⁸ Патинський Інокентій (світське ім'я – Яків) син Івана та Анни. Народився 21.03.1740 р. у Подільському воеводстві. Закінчив клас синтаксису у Кам'янецькій школі отців єзуїтів. Вступив до чернецтва 25.07.1763 р. у Почаєві, де після року новіціату

вицький призначені місіонерами. Ці місіонери повинні були дотримуватися порядку у монастирських зібраннях: перший мав допомагати префекту, а другий професору риторики.

Отець Гімнасій Сущинський був ризником, парохом, промотором і касиром братства в Умані.

Отець Іполит Куницький став парохом, промотором та касиром братства при монастирі у Маньківці.

Отець Іринарх Ковальський був старанним доглядачем будівництва.

Два ченці-старці проживали у Маньківці: о. Теодозій Левицький⁹ і брат Антоній Метельський¹⁰. Перший наділений обов'язками сповідника світського духовенства, а другий прислуговував у захристії.

Брат Макарій Бекешовський мав виконувати допоміжні обов'язки для отців-старців у Маньківці.

Брат Віталій Верчинський¹¹ невідкладно

мав бути відсланий, відповідно до послушно-го листа, до Гранова.

Всі ці ченці повинні були якнайкраще старатися про свою поведінку відповідно до свого покликання й обов'язків. Отці Лев Демкович, Інокентій Патинський, Пантелеймон Малишкевич та Августин Подгурський були титуловані протоігуменом консульторами місцевого настоятеля, які мали допомагати йому у господарських, будівельних, як також і шкільних справах.

Отці-професори мали дбати про місцеву монастирську школу, утримуючи її у належному стані, ретельно та ґрунтовно готуватися до занять і досконало та вчасно без запізнь приходили до класів і навчати відповідно до приписів Едукаційної Комісії. Всі здібні студенти мали залучатися до демонстративних диспутів, на які також мали приходити брати й отці для аргументації виступів і для надання заохочення молоді до науки. До обов'язків отця-префекта також включено складання звітів для Едукаційної Комісії із демонстрацією результатів освітньої праці серед студентства. Протоігумен рекомендував щоб не дуже здібних студентів до науки не переводити з однієї школи до іншої, адже колегіум мав давати гідний рівень освіти [8, к. 78].

Про доходи і витрати на будівництво. Протоігумен застерігав щоб усі милостині та доходи були віддані до спільної монастирської каси, а то під страхом першої провини, щоб витрачався розмір визначеного ґабітового. Протоігумен наполегливо рекомендував щоб монастирська адміністрація ані у ґрунтах, ані у рухомих речах не робила шкод, а навпаки загалом щоб дбала про збільшення майна та доходів. Потрібно застерігати щоб жоден насельник не робив шкоди та пограбування для обителі. Загалом щоб монастирські піддані не були надмірно обтяжені орендою й оплачували належно рахунки за використання монастирських ґрунтів.

Для будівництва, що поспішно проводилося, матеріал щоб завчасно підготовлявся, а будівельні роботи щоб своєчасно починалися та завершувалися. Однак, під будівництво мали використовуватися цільові кошти, а відсотки від інших капіталів можна було витратити на мурування [8, к. 78].

Висновки. Реформаційний декрет протоігумена Інокентія Матковського дозволяє розкрити духовні та матеріальні засади організації аскетичного життя монастирської спільно-

25.07.1764 р. склав чернечі обіти та став професом. Після цього відправлений на студії з риторики до Гощі (2 роки), у серпні 1766 р. до Лаврова для вивчення філософії, а далі до Кам'яня на теологічні студії. По завершенні навчання відправлений до Улашківців, будучи проповідником. 08.05.1768 р. отримав піддияконівські та дияконівські, 18.05.1768 р. ієрейські свячення із рук львівського владика Лева Шептицького. Через 6 місяців відправлений до Збаража для продовження студій із моральної теології. Після семи місяців вивчення теології скерований до Верхрати для виконання обов'язків проповідника. У 1773 р. переїхав до монастиря у Замості. 1774 р. переїхав до Жовкви, будучи проповідником. Згодом відправлений до Білини, Дрогобича, де також виконував обов'язки проповідника та місіонера [2, арк. 568].

⁹ **Левицький Теодозій** (світське ім'я – Йоахим) народився 1705 р. у Руському воеводстві. Батьки – Теодор та Анастасія. Вступив до чернецтва у Віцинському монастирі ще до утворення Святопокровської провінції. 1734 р. склав чернечі обіти та став професом. 1736 р. отримав дияконівські, а в 1738 р. ієрейські свячення із рук Київського митрополита Атанасія Шептицького. Після свячень відправлений до Литвинівського монастиря, виконуючи обов'язки ризника. Звідтіля скерований до Завалова, Задарова, Погоні, Улашківців, де також був ризником. Згодом переїхав до Сатанова, де керував будівництвом. Потім відправлений до Крилоса, будучи ризником. Згодом повернувся до Сатанова, продовжуючи керувати будівництвом. Через два роки перемістився до Угорник. Звідтіля вдруге повернувся до Завалівського монастиря, а далі до Литвинова, Крилоса, Сатанова, Збаража, Кошовиць, Семенків, Гранова, де також по численних монастирях виконував обов'язки ризника. Помер у 1784 р. [3, арк. 1111].

¹⁰ **Метельський Антоній** (світське ім'я – Андрій) син Христофора та Галини. Народився 30.09.1718 р. у с. Янушовка Волинського воеводства. Закінчив клас поетики. Вступив до чернецтва 02.02.1756 р. у Почаєві, де після року новіціату 02.02.1757 р. склав чернечі обіти. Вже як профес відправлений до Городища для виконання обов'язків економа. У жовтні 1758 р. переїхав до Тригір'я, будучи прокуратором. 1776 р. переїхав до Канівської архимандрії. Впродовж всього чернечого життя залишався братом-професом, оскільки не завершив теологічних студій і не отримав ієрейських свячень. Помер у 1786 р. [4, арк. 61].

¹¹ **Верчинський Віталій** (світське ім'я – Василь) син Станіслава та Єви. Народився 1745 р. у Белзькому воеводстві. 29.08.1770 р., у віці 25 років, вступив до Почаївського монастиря. Через рік 04.08.1771 р. склав чернечі обіти. Впродовж всього чернечого життя залишався братом-професом, оскільки не здобув теологічних студій та не отримав ієрейських свячень. Помер у

ти. Передусім василіанське чернецтво дотримувалося кіновіальної (спільної) форми аскетичного життя. Зокрема чітко було регламентовано заходи на які повинні збиратися всі ченці: трапеза та богослужіння. Акцентовано особливу увагу на використанні монахами духовних практик: медитацій, реколекцій, місій, спільних і приватних молитов. Між членами монастирської спільноти запроваджувався чіткий розподіл обов'язків: монастирських, церковних та освітніх. Протоігумен наголошував на необхідності дисциплінування насельників обителі та визначав помірковані епітимії (покарання) за порушення монастирського уставу. Поряд із духовними аспектами життя монахів, зверталася увага і на належне використання фінансів монастирської скарбниці, які заборонялося свавільно витратити, а потім було використовувати за цільовим при-

значенням.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривошея І. Уманський василіанський монастир (1765-1834) / Ігор Кривошея. – Умань: ПП Жовтий 2009. – 28я с.
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника. Відділ рукописів (далі ЛННБ ВР), ф.3, спр.МВ-435, арк. 377-784.
3. ЛННБ ВР, ф.3, спр.МВ-436, арк. 785-1188.
4. ЛННБ ВР, ф.3, спр.МВ-614, арк. 1-376.
5. Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм / Юрій Стецик. – Жовква: Місіонер, 2015. – 312 с.
6. Стецик Ю. Візитації василіанських монастирів Перемишльської єпархії 1747-1767 рр. – Жовква: Місіонер, 2016. – 232 с.
7. Стецик Ю. Професори та магістри Уманського василіанського колеґіуму (1765-1767 рр.): життєвий шлях до педагогічної праці / Юрій Стецик // Емінак: науковий щоквартальник. – 2016. – № 1 (13) (січень – березень). – Т. I. – С. 32-37.
8. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, rkps.4502 Rękopis klasztorny XX Bazylianów Humańskich, k. 75-78.
9. Lorens B. Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743-1780 / Beata Lorens. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2014. – 560 s.

Стецик Юрій Реформаційний декрет протоігумена Інокентія Матковського (02.07.1781 р.) як джерело до вивчення чернецтва Уманського василіанського монастиря

Визначено добовий, тижневий, місячний і річний цикли укладу життя чернецтва. Регламентовано обов'язки насельників монастиря. Розглянуто процедуру проведення спільних трапез, молитов і дотримання клявзури. Проаналізовано монастирські доходи та витрати. Детерміновано основні джерела фінансування розбудови обителі.

Ключові слова: декрет, протоігумен, чернецтво, клявзура, медитація, місія

Стецьк Юрій Реформаційний декрет протоігумена Іннокентія Матковського (02.07.1781 г.) как источник к изучению монашества Уманского василианского монастыря

Определен суточный, недельный, месячный и годовой циклы уклада жизни иночества. Регламентированы обязанности насельников монастыря. Рассмотрена процедура проведения совместных трапез, молитв и соблюдение клявзуры. Проанализированы монастырские доходы и расходы. Детерминированы основные источники финансирования развития обители.

Ключевые слова: декрет, протоігумен, монашество, клявзура, медитація, миссія

Stetsyk Yuriy The reformation decree of the protoihuman Innocenti Matkovski (02.07.1781) as a source to the study of monastic Basilian monastery in Uman

The daily, weekly, monthly and annual cycles of the lifestyle of the monkhood are defined. The duties of the monks are regulated. The procedure of sharing meals, prayers and observance of clausura are considered. The monastic income and expenses are analyzed. The main sources of funding the development of the monastery are determined.

Reform Provincial Decree of the Innocenti Matkovski the spiritual and material foundations of life of ascetic monastic community to discover. First Basilian monk kinovial (common) form of ascetic life were observed. Specifically clearly activities which should meet all the monks, and meal service are regulated. The attention to the religious use of spiritual practices, meditation, retreats and missions, public and private prayers are attention. Between the members of the monastic community clear responsibilities, monastery, church and education was introduced. The Provincial Superior the need to discipline monks of the monastery was emphasized and moderate public penance (penalty) for violation of the charter of the monastery was defined. Along with the spiritual aspects of life monks drew attention to the proper use of financial monastery treasury, which arbitrary spending were prohibited, and should be used for the intended purpose.

Keywords: decree, protoihuman, monastic, clausura, meditacija, mission

Рецензенти:
Кривошея Ір.І., д.і.н., професор
Кривошея І.І., к.і.н., професор

Надійшла до редакції 05.08.2016 р.